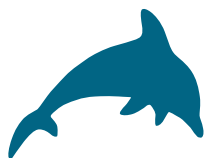

LEER ERVAAR DOE!

Voor een zee zonder zwerfvuil

TIPS VOOR DE LERAAR

Bevat tips, uitleg en methodologische richtlijnen voor de leraar, om hem/haar te ondersteunen bij de uitvoering van de activiteiten.

Overzicht

Dit lesmateriaal 'Leer, Ervaar, Doe! Voor een zee zonder zwerfvuil' is ontwikkeld om bewustwording te creëren bij jongeren in Europa en om hen te stimuleren samen naar oplossingen te zoeken.

Het lesmateriaal benadert de bedreiging van zwerfvuil in zee vanuit verschillende invalshoeken: vanuit milieu, sociaal, cultureel en economisch oogpunt en is gebaseerd op de leerprincipes van Education for Sustainable Development (ESD). Het lesmateriaal is ontwikkeld in het kader van het Europese project MARLISCO en wordt gebruikt in de 15 deelnemende landen.

Het staat leraren vrij om slechts delen van de lesstof te gebruiken, de volgorde te veranderen of de lesstof uit te breiden of in te korten naar eigen inzicht aangezien de doelgroep en de reikwijdte van deze lesstof vrij groot

is. De makers hebben hun best gedaan om met deze lesstof bij de leerlingen observatie, nieuwsgierigheid, verbeelding, creativiteit en het vermogen tot handelen aan te moedigen.

Discussies over de gevaren van zwerfvuil zullen al gauw leiden tot andere onderwerpen zoals overproductie en onze consumptiemaatschappij. Uiteindelijk zal het de jongeren helpen zich te ontwikkelen tot goedgeïnformeerde, kritische en actieve burgers.

Doelgroep

Het materiaal is bedoeld voor leraren en leerlingen van basis- en voortgezet onderwijs in de leeftijd van 10-15 jaar. Het materiaal kan ook gebruikt worden voor andere educatiedoelen zoals voor NGO's, aquaria, musea, bezoekerscentra etc. als onderdeel van hun onderwijsactiviteiten.

Lesmateriaal

voor de leeftijd
10-15 jaar

LEER ERVAAR DOE!

Voor een zee zonder zwerfvuil

Terminologie

Is dit een lespakket, lesmateriaal, een bewustwordingsmiddel of iets anders?

De makers beschouwen het vooral als lesmateriaal en deze term zal het meest gebruikt worden, al kun je ook nog andere woorden zoals 'pakket' en 'lesstof' tegenkomen.

Zwerfvuil vs afval troep etc.

De term 'zwerfvuil in zee' (marine litter) wordt in dit lesmateriaal gebruikt voor ieder door de mens gemaakt of gebruikt voorwerp dat is weggegooid, verloren of vernietigd en daardoor per ongeluk of expres in zee of op de kust terecht komt. Afhankelijk van de context kan ook de term 'afval', 'vuilnis' of 'troep' worden gebruikt.

Lespakket vs Activiteiten vs Spellen

Het lespakket bestaat vooral uit lessen met een bepaald leerdoel en stapsgewijze instructie etc. Daarnaast zijn er ook activiteiten waarbij materiaal gebruikt wordt, die een lossere karakter hebben, met de bedoeling om een discussie op gang te brengen, een spel te spelen of een oefening te doen. Soms wordt een spelletje ingezet om de leerlingen op gang te brengen.

Leerdoelen

De leerdoelen voor zowel leraar als leerling zijn:

- Weten wat veelvoorkomende soorten zwerfvuil in zee zijn en de eigenschappen hiervan kennen.
- Weten wat de bronnen, oorzaken en gevolgen zijn van zwerfvuil in zee en wat de eventuele regionale verschillen zijn.
- De houding en het gedrag dat leidt tot zwerfvuil begrijpen en hierdoor een aansluitende aanpak kunnen bedenken.
- Weloverwogen beslissingen kunnen nemen en aan kunnen zetten tot actie.
- De huidige beleidsmaatregelen over zwerfvuil-vraagstukken onderzoeken.

Structuur

Het materiaal is ingedeeld in vier thema's:

- (A) Algemene introductie over verschillende soorten afval en de eigenschappen hiervan.
- (B) Belangrijkste bronnen van zwerfvuil in zee.
- (C) Gevolgen voor ecosystemen en levensonderhoud.
- (D) Mogelijke oplossingen: individueel en groepen op lokaal, nationaal en internationaal niveau.

Deze vier thema's worden behandeld in een aantal activiteiten. Bij elke activiteit wordt achtergrondinformatie gegeven, de benodigde materialen genoemd en stapsgewijze instructies en uitleg over de activiteit gegeven. Voor iedere activiteit is een apart werkblad voor de leerlingen.

Het lesmateriaal bestaat uit de volgende onderdelen:

- een introductie waarin de inhoud wordt beschreven,
- richtlijnen en suggesties over de methodologie voor de leraar,
- 17 leeractiviteiten of taken die elk basisinformatie, leerdoel, geschatte duur, stapsgewijze instructies, praktische tips en referenties bevatten,
- 14 werkbladen voor iedere activiteit, in te vullen door de leerlingen.

Evaluatie

Het leerproces wordt ondersteund door inzet van de werkbladen. De leerlingen noteren hierop hun bevindingen en ideeën. De werkbladen zijn met opzet beperkt tot 1 of 2 pagina's om kopiëren en verspreiden te vergemakkelijken.

Evaluatie

Onderaan het werkblad bevindt zich een mini-evaluatie die de leerling zelf doet. De leerling neemt een minuutje de tijd om de lesstof nog eens te evalueren en bedenkt wat hij/zij de meest interessante onderdelen vond of wat toch wel moeilijk was. Zo blijft de lesstof beter hangen en tegelijkertijd krijgt de leraar feedback die nuttig kan zijn voor de volgende keer dat deze activiteit wordt gedaan.

Wat heb ik geleerd?

De laatste vraag van de mini-evaluatie vraagt naar nieuwe inzichten die de leerlingen hebben gekregen. Dat kan nieuwe informatie zijn, maar ook iets over zichzelf dat ze zich niet eerder hadden gerealiseerd. Voorbeelden zijn: "Het verbaast me hoe lang het nog duurt voor zwerfvuil vergaat", maar ook : "Ik

heb geleerd dat ik beter in een groep werk dan in mijn eentje" of "Ik probeerde mijn broertje ervan te overtuigen dat hij zijn afval in een prullenbak moet gooien en ik merk dat ik heel goed in staat ben om mijn standpunt te verdedigen" etc.

Tips en aandachtspunten voor de verschillende activiteiten

A1 Identificatie en indeling van zwerfvuil in zee

- Spelletjes zijn een goede manier om leerlingen te betrekken en leiden het onderwerp in.
- Afval kan worden gesorteerd op: materiaal (plastic, metaal, tetra-pack), kleur, vorm, grootte, recyclebaar versus niet-recyclebaar, bron (voedselconsumptie, roken, vissen, watersport), impact etc. Leerlingen kunnen bijdragen door hun eigen indeling te bedenken.
- Terminologie: troep of vuilnis verwijst naar allerlei soorten afval. Als afval niet op de juiste manier wordt verwerkt kan het zwerfvuil worden.
- Help jongere kinderen met het opstellen van een definitie in taak B door bijvoorbeeld het begin van een zin te geven.
- Bij Taak B kan een structuurblad gebruikt worden: Schrijf in het midden van een vel het woord 'zwerfvuil in zee' en zet hieromheen vier vakken verdeeld over de hoeken. Vraag de kinderen een tekening te maken in het eerste vak, in the tweede vak woorden op te schrijven die ze ermee associëren, in het derde vak de definitie te schrijven en in het vierde vak een zin te maken met het woord zwerfvuil in zee.
- Afhankelijk van de beschikbare tijd kan de discussie over preventie van zwerfvuil worden verlengd.
- Het kan handig zijn om een doos met verschillende soorten afval gevonden in de zee of op het strand bij de hand te houden. Bij verschillende activiteiten in dit lesprogramma zullen die gebruikt worden.
- Denk aan de veiligheid: Maak het afval schoon voor het gebruikt gaat worden, vermijd scherpe randen zoals bij glasscherven of stukken metaal. Leraren kunnen ook de leerlingen vragen afval mee te nemen van huis. Hieronder een voorbeeldbrief voor de ouders. Dit is ook een goede manier om de ouders bij het project te betrekken.

Aan de ouders/verzorgers,

Morgen beginnen we aan een project over zwerfvuil uit zee en recyclen van afval. Hiervoor hebben we verschillende soorten afval nodig. We hebben een aantal verpakkingen nodig die u normaal gesproken weggooit. Wilt u uw kind a.u.b. begeleiden in het openen, legen, reinigen en drogen van de verpakking en de verpakking morgen mee naar school geven?

Bij voorbaat dank voor uw medewerking.

A2 Experimenteren met afval

- Het meeste drijvende afval is gemaakt van plastic of rubber. Papier en hout drijven aanvankelijk maar zullen zinken als ze verzadigd raken. Voorwerpen van glas, metaal en sommige rubbersoorten zinken, tenzij er lucht in zit. Voorwerpen van textiel zullen ook zinken.
- Zowel papier als sommige soorten rubber, plastic en textiel kunnen door de wind worden meegenomen. Bij een storm zal natuurlijk bijna ieder voorwerp door de wind worden weggeblazen en meegenomen naar de zee.
- Voor Experiment C: Gebruik geen kraanwater maar liever zeewater of slootwater. De belangrijkste tekenen van verval zijn vervagen van kleur, veranderingen in vorm en grootte en verminderde stevigheid. Dit laatste kan het best pas aan het eind van het experiment worden getest omdat anders de resultaten worden beïnvloed. Acht weken is het minimum, maar hoe langer je experiment duurt, des te duidelijker de resultaten zullen worden.
- Als er in de klas geen tijd voor experiment C is, kan de leraar enkele maanden vooraf het experiment ook zelf uitvoeren en foto's maken. De foto's kunnen dan in de klas worden bekeken samen met de resten van het item.

A3 De route van zwerfvuil in zee

- Om leerlingen te helpen met het tekenen van een kaart kan op google maps of een andere website een kaart worden gezocht die met een overhead projector op een muur of bord wordt geprojecteerd. De kaart kan dan worden overgetrokken op een stuk papier. Let vooral op details die relevant zijn voor zwerfvuil in zee (rivier delta, haven, vuilstortplaats, recreatieterrein, etc.).
- Als de kinderen het concept van zeestromingen moeilijk vinden, herinner ze dan aan de film Finding Nemo. Hierin worden ze voorgesteld als snelwegen waarover schildpadden, eten en afval rond reist.

A4 Raad de top-10

- Print de informatie van de internetbronnen uit als de leerlingen geen toegang hebben tot internet.
- Leerlingen kunnen ook eerst het strand bezoeken om ideeën op te doen. Als alternatief kunnen zij de in een supermarkt noteren welke items mogelijk als zwerfvuil in zee belanden. Voor jongere leerlingen is een top 5 ook voldoende.
- Oudere leerlingen kunnen gestimuleerd worden zelf een 'take3cleanbeach' instagram account te openen. Dit initiatief moedigt mensen aan zelf actie te ondernemen door iedere dag drie zwerfvuil items mee naar huis te nemen.
- Vergelijk verschillende datasets en probeer hier

conclusies uit te trekken. Vergelijk bijvoorbeeld de resultaten van een recente schoonmaakactie met onderzoek van 20 jaar terug en zie hoe consumptiepatronen veranderen.

- Leg niet teveel nadruk op de absolute getallen bij het vergelijken van de lijsten maar kijk ook naar relatieve hoeveelheden en kijk ook naar ontwikkelingen zoals wetgeving en economische factoren. Focus ook op zwerfvuil dat de leerlingen zelf hadden kunnen achterlaten en hoe zij dit hadden kunnen voorkomen.

B1 Ik zie, ik zie...

- Houd bij het selecteren van de veldwerklocatie rekening met de afstand tot de school, veiligheid, bereikbaarheid, beschikbare tijd, groeps grootte etc.
- Veiligheid: bij deze taak rapen de leerlingen het afval niet op – ze doen enkel waarnemingen en maken foto's. Zorg er desondanks voor dat de leerlingen na afloop hun handen wassen.
- Het Data Collectie Formulier in het werkblad is van de International Coastal Cleanup (ICC) van de Ocean Conservancy. De leerlingen leren gestructureerd werken door gebruik van dit formulier (of een ander bestaand protocol). Tevens is de verzamelde data dan toe te passen in internationale databases. Pas echter op niet al te gedetailleerde formulieren te gebruiken. Leerlingen kunnen in de war raken door de complexiteit of teleurgesteld raken.
- Voor een meer gedetailleerd onderzoek formulier kan het OSPAR Marine Litter Monitoring Survey Formulier worden gebruikt in plaats van het ICC Formulier of de app genaamd 'Strandscanner' van Stichting De Noordzee.
- Maak voor je van start gaat een keuze uit een van de twee monitoringsformulieren (B1a & B1b).

B2 De bronnen van afval

- Begin of eindig deze activiteit met het spel 'Wie is er BLAUW' Geef voorbeelden van groen/blauw gedrag (= goed voor het milieu en de zee) vs. niet zo groen/blauw gedrag (= slecht voor milieu en zee). Vergelijk en discussieer.

B3 Kritisch denken en mediageletterdheid

- Geef de leerlingen een praktijkvoorbeeld relevant voor hun eigen leefomgeving en belevingswereld. Vaak zijn in de lokale media voorbeelden te vinden. Of kijk op de MARLISCO 'Best Practices' sectie www.marlisco.eu/best-practices.en.html.
- Laat de leerlingen kennismaken met verschillende standpunten om een eenzijdige of zelfs vooringenomen kijk te voorkomen. Geef bijvoorbeeld verschillende krantenartikelen over hetzelfde onderwerp. In het geval van de potvis is

het interessant om te lezen hoe de Spaanse pers hierover schreef.

- Typische belanghebbenden bij het vraagstuk over zwerfvuil in zee zijn bijvoorbeeld strandgangers, bewoners, professionals, gemeentebestuur. In het geval van de Spaanse potvis lijken de lokale en de belanghebbenden die meer op een afstand staan heel verschillende rollen te spelen.
- Een andere manier om (met name oudere) leerlingen zich verder in de tekstanalyse te laten verdiepen is door ze de rol van leraar te geven. Laat de leerlingen in groepen van 5 of 6 personen vragen bedenken die moeten worden opgenomen in het werkblad. Op welke manier de aanpak van de groepen verschilt wordt later klassikaal besproken
- Mogelijke uitbreiding voor oudere leerlingen: Houd een discussie over pluralisme en objectiviteit in de media. Leerlingen denken na over de aanwezigheid van milieuvraagstukken in de media. Zijn die politiek getint, vooringenomen, met elkaar in tegenspraak?

B4 Inventarisatie van onze gewoonten

- Deze taak kan beperkt worden tot alleen een discussie over de in dit activiteitenblad weergegeven onderzoeksresultaten of het kan uitgroeien tot een groot onderzoek waarbij de resultaten niet alleen voor de leerlingen van belang zijn maar ook voor de buitenwereld, afhankelijk van hoe zorgvuldig het onderzoek is uitgevoerd.
- Uitbreiding: de leerlingen kunnen ook nog een bewustwordingscampagne in hun eigen omgeving op touw zetten gebaseerd op hun eigen onderzoeksresultaten.

C1 Verstrikt en verbonden

- Bij deze activiteit hebben de leerlingen fysiek contact, zorg ervoor dat dit veilig gebeurt.
- Foto's en video's van verstrikte dieren kunnen de leerlingen van streek maken. Jonge kinderen kunnen als alternatief knuffeldieren gebruiken.
- Ter introductie kan een spel worden gespeeld: minimaal 20 leerlingen worden in twee teams verdeeld; het afvalteam en het dierenteam. Ieder lid van het afvalteam is een voorwerp (plastic tas, visnet, krant, autoband etc.), ieder lid van het dierenteam is een dier (albatros, haai, zeehond, zeester etc.) Het dierenteam gaat aan weerszijden van een open ruimte, die de zee verbeeld, staan. Het afvalteam loopt verspreid door de ruimte. Op een signaal van de leraar proberen de dieren van het dierenteam naar de overkant te komen zonder dat ze gevangen worden door het afvalteam. Als een dier gevangen is proberen de leerlingen zelf uit te leggen hoe dit

dier bedreigd wordt door dit stuk afval. Herhaal het spel een paar keer en wissel ook de rollen van de leerlingen. Je kunt het nog leuker maken door de rollen herkenbaar te maken met stickers, hoedjes of andere verkleedkleden.

C2 Dierenverhalen

- Moedig de leerlingen aan om de eerste persoonsvorm te gebruiken in het rollenspel (Ik ben.....).
- Met jongere leerlingen kan er ook voor worden gekozen om alleen taak C te doen. Laat de leerlingen reageren op kaartjes met teksten als:

ZEELEEUW: Ik houd ervan om in het water te spelen, ik ben nieuwsgierig naar nieuwe dingen. Ik onderzoek alles wat op de zee drijft. Mijn neus is perfect om mee te porren.....

VIS: Ik zwem in holletjes en blijf in de buurt van schuilplaatsen waar ik veilig ben voor grotere vissen. Als ik een heleboel kleine visjes zie, zwem ik erheen om er eentje te vangen en op te eten...

ZEESCHILDPAD: Ik ben een schildpad die leeft in de zee. Mijn favoriete eten is kwal. Die drijven vlakbij het wateroppervlak. Vaak zie ik een drijvende plastic zak aan voor een kwal...

- De tekst op de kaartjes mag maximaal 150 woorden zijn en moet wetenschappelijk bewezen feiten bevatten. Als alternatief kan ook voor gedichtjes gekozen worden.
- Oudere leerlingen kunnen grondiger onderzoek doen en alle eigenschappen van een dier analyseren die het gevoelig maken voor zwerfvuil.
- Eindig de taken met het benadrukken dat alle dieren in de zee of aan de kust in aanraking komen met zwerfvuil.
- Uitbreiding: Bezoek een aquarium of natuurpark. Vraag vooraf om een rondleiding waarin aandacht wordt besteed aan de gevaren van zwerfvuil in de zee voor bedreigde en beschermde diersoorten.

C3 Hoe schadelijk is het?

- Zorg dat de leerlingen de termen 'zelden schadelijk', 'schadelijk', en 'zeer schadelijk' op dezelfde manier interpreteren voordat ze de tabel gaan invullen. Geef een voorbeeld.
- De uitkomst van deze taak geeft de mening van de leerlingen weer. Deze taak helpt hen om na te denken over de schadelijkheid van afval. Benadruk echter dat ieder stuk afval in potentie gevaarlijk is.
- Deze taak kan ook als een groepstaak worden uitgevoerd. De leerlingen gaan in tweetallen een

**LEER
ERVAAR
DOE!**

Voor een zee zonder zwerfvuil

cluster van het werkblad beoordelen (dus alleen Dieren, of Mensen, etc.) Dan gaan de tweetallen die allemaal aan hetzelfde cluster hebben gewerkt hun resultaten vergelijken en bediscussiëren. Die resultaten worden vervolgens in de klas besproken en bediscussieerd.

C4 Kunnen we ons zwerfvuil in zee veroorloven?

- Er staan minstens 72 case studies op de MARLISCO website www.marlisco.eu die worden gezien als 'best practices' als het gaat om het bestrijden van zwerfvuil in de zee. Het staat leerlingen vrij om er daar een uit te kiezen om mee aan de slag te gaan.
- De leerlingen kunnen voor ieder schadelijk effect de kosten bepalen volgens de schaal die wordt gepresenteerd in het voorbeeld van de Shetland eilanden. Na afloop kunnen ze ook werkbare oplossingen aandragen.
- De leerlingen kunnen als uitbreiding een poster maken waarin wordt geïllustreerd wat de belangrijkste gevolgen en kosten zijn van zwerfvuil voor het geval van de Shetland eilanden.

D1 Beleidsinstrumenten in de strijd tegen zwerfvuil

- Er zijn maar weinig wetten die specifiek zijn gericht op zwerfvuil in zee. Meestal is dat ondergebracht in algemenere wetgeving zoals de wet vaste afvalstoffenbeheer of natuurbeheer. Omdat zwerfvuil in zee pas vrij recent op de internationale agenda is gezet, is er nog maar weinig wetgeving te vinden. De samenleving heeft een cruciale rol bij de bewustwording gespeeld. Het grote probleem ligt juist bij gebrekkige handhaving.

LEER ERVAAR DOE!

Voor een zee zonder zwerfvuil

- Voor sommige leerlingen kan de vrij technische tekst van internationale verdragen moeilijk zijn. Het is mogelijk dat de leraar zelf samenvattingen maakt op het niveau van de leerlingen.
- Leg ook het verschil uit tussen tekenen van een verdrag en bekrachtiging. De meeste mensen zijn zich niet bewust van de administratieve en wettelijke eisen van verdragen. Leerlingen zullen dan beter is staat zijn om druk uit te oefenen op wetgevers om verdragen ook werkelijk te bekrachtigen en te handhaven.
- Leg de leerlingen eerst uit hoe de verschillende bestuursniveaus eruit zien: lokaal, regionaal, nationaal, Europees/UN, wereldwijd.
- Eindig deze taak met een overzicht van het beleidsinstrument dat is onderzocht. Geef de groep bijvoorbeeld vragen zoals: denk je dat het zwerfvuilprobleem erger zou zijn zonder deze beleidsmaatregel? Denk je dat deze beleidsmaatregel effectief wordt gehandhaafd? Komt de maatregel optimaal tot zijn recht?
- Uitbreiding: leerlingen kunnen een openbare vergadering houden over hun gekozen onderwerp, of een poster/flyer maken en verspreiden om de mensen meer bewust te maken.

D2 Kijk op de toekomst

- Deze taak kan het beste worden uitgevoerd wanneer de leerlingen voldoende tijd tot hun beschikking hebben en geen tijdsdruk ervaren.
- Doe een verbeeldingsexperiment om de leerlingen te helpen begrijpen wat het verschil is tussen een waarschijnlijke en gewenste toekomst. Zo is het eenvoudiger om te ontdekken wat de aannames en vooroordelen zijn die maken dat ze deze toekomst verwachten. Stel vragen zoals 'Waarom geloof ik dit? Wat beïnvloedt mij?'. Hierdoor ontwikkelen de leerlingen het vermogen tot zelfreflectie. Laat ze in 3 woorden hun visie uitleggen. Hiermee leren ze prioriteiten stellen. Het gedachten-experiment versterkt onderhandel- en communicatievermogen,

maar verbeelding zorgt vooral voor een gevoel van richting en is een sterke motiverende factor in veranderingsprocessen.

- Waarschijnlijk heeft iedere leerling een ander idee over wat een duurzame kust betekent. De een ziet misschien een lege kust zonder toerisme, een ander misschien juist veel mensen en economische activiteiten. Als leraar kun je stimuleren dat er nagedacht wordt over waarden en normen die ten grondslag liggen aan de ideeën. Laat de leerlingen zowel de overeenkomsten als de verschillen hiertussen bestuderen.

D3 Kansen voor verandering

Bij deze activiteit wordt veel gediscussieerd over persoonlijke waarden en karaktereigenschappen. Zorg ervoor dat de discussie rationeel en algemeen blijft, en niet de persoonlijke psyche van individuen gaat verkennen. Zorg voor een veilige omgeving waar leerlingen zich durven te uiten, elkaar vertrouwen en niet veroordeeld worden. Vermijd beïnvloeding.

Het maken en breken van gewoontes

- Gedachteloos handelen, als automatisme, is de drijvende kracht van onze gewoontes. Automatismen vormen de helft van onze gedragingen. Hoe meer iets een automatisme is, hoe moeilijker het is om je ervan bewust te worden. We merken het nog maar nauwelijks op, zoals de deur op slot doen als je weggaat, handen wassen voor het eten etc.
- Deze automatismen doen we altijd in een bepaalde context: we doen bepaalde dingen in bepaalde omstandigheden. We kopen altijd die muffin in de koffiebar onderweg naar school, we eten een snack in de pauze. We zijn ons lang niet altijd bewust dat onze omgeving ons zo sterk kan beïnvloeden. In de vakantie drinken mensen veel minder koffie dan op kantoor. Maar ook mensen beïnvloeden ons. Als jouw ouders altijd hun afval onderweg mee naar huis nemen, is de kans heel groot dat jij dat ook doet.

- Gewoontes zijn moeilijk af te leren. Zelfs als je je bewust voorneemt om iets voortaan anders te doen kost het veel moeite en oefening om je gewoontes te veranderen.
- Grote veranderingen in je leven zoals een verhuizing, nieuwe school of een nieuw familielid zijn een goed moment voor verandering omdat op zo'n moment je gewoontes toch al veranderen.

D4 Samen in actie!

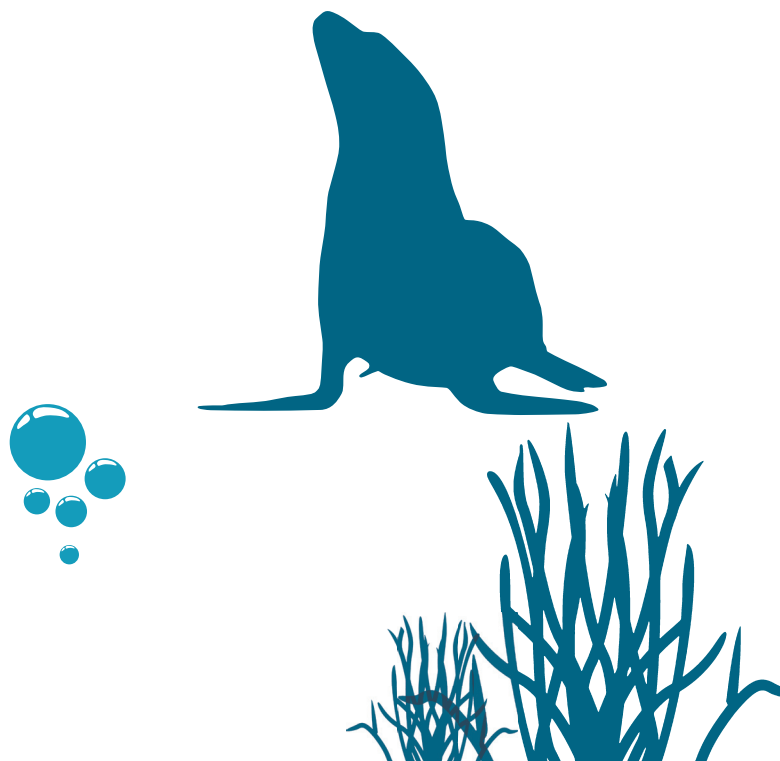
- Moedig de leerlingen aan om na de schoonmaakactie dit gebied klassikaal te 'adopteren'. Dit houdt in: regelmatige bezoeken, schoonmaakacties en informatie over de waarde en de gevolgen van zwerfvuil aan de gebruikers van dit gebied en hen uitnodigen mee te helpen het gebied schoon te houden.
- Uitbreiding: Na de slotdiscussie kunnen de leerlingen in hun eigen omgeving aan de slag (bijvoorbeeld afvalscheiding op school toepassen, minder afval produceren etc.) Ze kunnen bedenken hoe ze de hele school kunnen betrekken bij dit initiatief.

D5 In de media!

- Campagnes zoals deze zijn heel geschikt om schoolactiviteiten buiten het klaslokaal te doen. Door familie en anderen te laten zien wat ze hebben geleerd, leren ze helder te formuleren en hun ideeën overtuigend over te brengen. Deze vaardigheden worden in het klaslokaal weinig beoefend en leerlingen ontdekken zo heel nieuwe talenten in zichzelf. Het geeft de leerling ook de mogelijkheid om in een team te functioneren waarbinnen ze ook hun eigenbelang in de gaten moeten houden, zelf verantwoordelijkheid moeten nemen en zelfwerkzaam moeten zijn.
- Tips voor Taak A: enkele succesfactoren kunnen zijn bijvoorbeeld simpel ontwerp, eenvoudige heldere boodschap, humor, of een combinatie van humor en tragedie, enige ironie, schokkende beelden, mensen herinneren aan hun eigen veiligheid, tegenstellingen gebruiken, een slimme slogan, weinig tekst etc..

- Tips voor Taak B:

- Als de leerlingen een poster gaan maken herinner ze dan aan de aspecten van taak A. Denk ook aan copyright rechten als ze materiaal of muziek van internet of een andere bron gebruiken.
- Wees specifiek in het bepalen van je doelgroep. Hoe beter je weet op wie je de campagne wilt richten, hoe effectiever je deze mensen zult aanspreken, en hoe waarschijnlijker het is dat je ook daadwerkelijk een verandering teweeg kunt brengen.
- Wees ook specifiek bij het bepalen van je doel. Het is motiverend om een realistisch doel te stellen (bijvoorbeeld verminderen van de afvalproductie in school). Als de leerlingen succesvol zijn, kunnen ze daarna hun doel bijstellen (verminderen van de afvalproductie in de wijk).
- Als leerlingen kiezen voor een wedstrijd als middel is een goede manier om media of lokale autoriteiten te betrekken, ze te vragen zitting te nemen in de jury, te vragen of ze de prijs willen uitreiken.
- De campagne moet feitelijk juist zijn en zorgvuldig. Breng je boodschap helder over zonder te overdrijven.

Bibliografie

- Baker R., "Getting started with Global Citizenship: A guide for new teachers" Global Citizenship Guides, OXFAM, UK, 2008
- Butterworth A., Clegg I. & Bass C., "Untangled: Marine debris: a global picture of the impact on animal welfare and of animal-focused solutions", WSPA, 2012
- CLEAN UP GREECE, HELMEPA & MIO-ECSDE "Public Awareness for the Management of Marine Litter in the Mediterranean", CLEAN UP GREECE, HELMEPA & MIO-ECSDE, Athens, 2007
- C-MORE "Science Kits on Marine Debris", Center for Microbial Oceanography: Research and Education (C-MORE), ongoing project
- Cowan A.M., "Marine Debris: A Legacy of Litter: what effect is the accumulation of marine debris having on the world's marine ecosystems?" National Geographic Education, 2010
- European Commission DG Environment "Feasibility study of introducing instruments to prevent littering", Final Report, Risk & Policy Analysts Limited, 2013
- European Commission DG Environment flyer "Marine Litter: Time To Clean Up Our Act", European Union, 2010
- Harper J. "All the way to the ocean", USA, 2006
- Hatheway B. & Henderson S., "Ducks in the Flow; Where did they go?", Eastern Michigan University & University Corporation for Atmospheric Research, 2008
- Kershaw P., Hartley B., Garnacho E., Thompson R., "Review of the current state of understanding of the distribution, quantities and types of marine litter", MARLISCO project, 2013
- Mouat J., Lopez Lozano R., Bateson H. "Economic Impacts of Marine Litter" KIMO, 2010
- NOAA, Sheavly Consultants, Virginia, "Understanding Marine Debris: Games and Activities for Kids of All Ages" National Oceanic and Atmospheric Administration, USA
- NOAA, "Turning the tide on trash" A Learning Guide on Marine Debris, National Oceanic and Atmospheric Administration, 2007
- Scoullou M., Papadopoulos D., Alamepi A. & Malotidi V., "Waste in our life - Learner's book", educational material, MIO-ECSDE, Athens, 2007
- Teuten El. et al., "Transport and release of chemicals from plastics to the environment and to wildlife", Phil Trans R Soc B, 364: 2027-2045, 2009
- Thompson R., Swan S.H., Moore C.J., Vom Saal F.S., "Our plastic age" Phil Trans R Soc B, 364 (1526): 1973-1976, 2009
- UNEP "What can we do about marine litter," Brochure, UNEP-Regional Seas Programme
- UNESCO "Education for Sustainable Development in Action", Learning & Training Tools No 4, UNESCO Education Sector, 2012

